

Sociální sítě a sociální kapitál – úvod do problematiky

Social networks and social capital – elementary introduction

FHS UK, LS 2011, výběrový seminář pro studenty Katedry řízení a supervize a oboru Historická sociologie

Vyučující: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Rozsah, examinační: letní s.: 0/18 KZ [hodiny/semestr]

Kredity: letní s.: 2

Prerekvizity: Kvantitativní metody výzkumu v praxi (YMR05POZI) nebo Design kvantitativního výzkumu (YMH016, YMH116).

Cílem kurzu je představit paradigma relační sociologie a analýzy „síťových“ dat. Praktická část semináře bude orientována na vstupní uvedení do problematiky **vytváření relačních – sociometrických dat, vizualizace sítí, měření vlastností v egocentrických sítích** a jejich základní analýze.

Sociální sítě jsou v centru zájmu, neboť utváří prostor, v němž jedinci či skupiny na jedné straně získávají přístup k různým formám zdrojů, ty lze souhrnně označit jako sociální kapitál, na straně druhé ovšem také nedostatečné zasíťování vytváří omezení a uzavřenost (exkluze). Na rozdíl od konvenčních dat sociálně vědního výzkumu (případy × vlastnosti) data síťového – relačního charakteru (případy × případy, tj. relace) umožňují identifikovat pozici v síti a sledovat tak, jak se vzorec individuálních relací/voleb podílí na obecnější struktuře vztahů. Relační pohled na sociální strukturu lze uplatnit kupříkladu v analýze manželské homogamie, vzorců přátelství, hierarchií ve skupině (např. vztahy ve školní třídě) či interní komunikace v organizaci.

Seminář tvoří dva tématické okruhy. První se věnuje základnímu představení sociometrického výzkumu a technik analýzy relačních dat, tj. vztahů mezi více objekty (matice relací). Představeny budou nejzákladnější techniky měření sociopreferenčních vztahů ve skupině, vzájemných sympatií/antipatií a hierarchickému postavení členů skupiny. Pozornost bude věnována zejména **vizualizaci sítí pro přehlednější zobrazení a objevování skrytých vzorců vztahů**. K tomu bude využit specializovaný software **NetDraw** (freeware součást UCINET), dále budou uvedeny přístupy k analýze maticových relačních dat (mnohorozměrné škálování, klastrování, PCA) v programech PAST a SPSS.

Druhý tématický okruh semináře je věnován **egocentrickým sociálním sítím a technikám jejich měření**. Heterogenita a vlastnosti (zdroje) kontaktů v egocentrické síti poskytují zdroje, které označujeme jako individuální sociální kapitál. Představeny budou základní metody měření a měřítka strukturního sociálního kapitálu: číselný, jmenný, poziční a zdrojový generátor, které slouží k měření míry a kvality „zasíťování“: velikosti, heterogenity sítě a dostupnosti sociálních zdrojů.

Smyslem semináře je nácvik praktických dovedností pro přípravu výzkumu a nejzákladnější analýzu dat. Poznatky kurzu naleznou široké uplatnění, např. při diagnostikování organizace (interní komunikace, efektivita spolupráce), při analýze struktury systémů (např. vztahů sociálních kategorií, též i firem či států) v historické komparativní perspektivě (otevírání/ uzavírání sociální struktury, toky informací, úspěšnost na trhu) nebo přípravě a měření sociálního kapitálu (dostupných či mobilizovaných sociálních zdrojů) ve výzkumném šetření typu survey.

Způsob hodnocení

Aktivní účast v kurzu (práce na jedné z etap výzkumu: konstrukce nástroje sběru dat a jejich pořízení, zpracování, vizualizace sítě). Seminární práce spočívající v pořízení dat (lze využít existující výzkum a nebo provést výzkum vlastní, ideálně např. pro diplomovou práci), dále u relačních dat v jejich vizualizaci a interpretaci, v případě dat z egocentrických sítí analýza základních měřítek sociálního kapitálu (např. heterogenita, rozsah sítě apod.) a jejich interpretace.

Povinná literatura

- Bušťíková, L. 1999. „Analýza sociálních sítí.“ *Sociologický časopis* 35 (2): 193–206.
- Hanneman, R. A., M. Riddle. 2005. *Introduction to Social Network Methods*. Riverside, CA: University of California, Riverside. Published in digital form at: <<http://faculty.ucr.edu/~hanneman>>.
- Osuský, M. 2008. „Relational data analysis in social networks.“ Pp. 41–58 in Jeřábek, H., Soukup, P., (eds.) & Univerzita Karlova. *Advanced Lazarsfeldian methodology*. Prague: Karolinum.
- Šafr, J. 2009. „Poziční generátor a měření sociálního kapitálu v egocentrické síti.“ *Data a výzkum / SDA Info* 2009/2: 211–240. Dostupné na: <http://archiv.soc.cas.cz/download/800/DaV09_2_pp211_240.pdf>.
- Schmidt, J., J. Šubr. 2010. „Analýza sociálních sítí.“ Pp. 332–363 in J. Šubr a kol. *Soudobá sociologie IV (Aktuální a každodenní)*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum.
- A Brief Guide to Using NetDraw*. Dostupné na: <<http://www.analytictech.com/Netdraw/NetdrawGuide.doc>>.

Doporučená literatura

- Barabási, A-L. 2005. *V pavučině sítí*. Praha: Paseka.
- Burt, R. S. 2005. *Brokerage and Closure: An Introduction to Social Capital*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Gajdošová, E. „Sociální vztahy ve třídě, možnosti poznávání a formování.“ Pp. 109–136 in E. Gajdošová, G. Herenyiová. 2006. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál.
- Häuberer, J. 2011. *Social Capital Theory: Towards a Methodological Foundation*. VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Kadushin, Ch. 1966. „The friends and supporters of psychotherapy: on social circles in urban life.“ *American Sociological Review* 31: 786–802.
- kolektiv autorů 1980. „Metody strukturní analýzy kolektivů.“ Pp 488–530 in *Příručka pro sociology*. Praha: Nakladatelství Svoboda. (z ruského originálu Rabočaja kniga sociologa z r. 1977).
- Laumann, E. O. 1973. *Bonds of Pluralism: The Form and Substance of Urban Social Networks*. New York: John Wiley & Sons.
- Petrusek, M. 1969. *Sociometrie. Teorie, metoda, techniky*. Praha: Nakladatelství Svoboda.
- Scott, J. 2000. *Social Network Analysis: a Handbook*. London: SAGE Publications.

- Šafr, J. 2008. Sociální distance a interakce: relační přístup ke studiu stratifikace“. Pp. 11–44 in J. Šafr (ed.). *Sociální distance, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- Šafr, J., J. Häuberer 2007. „Měření přemost'ujícího sociálního kapitálu: baterie PSK zjišťující odlišnosti v okruhu přátel“. *Data a výzkum / SDA Info*. 2007/2: 85-108.
- Šafr J., Sedláčková, M. 2006. *Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření*. Sociologické studie/Sociological Studies 06:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

INSNA. International Network For Social Network Analysis. <<http://www.insna.org/>>

Podpora výuky na webových stránkách:

<http://metodykv.wz.cz>

<http://www.kmvp.wz.cz>